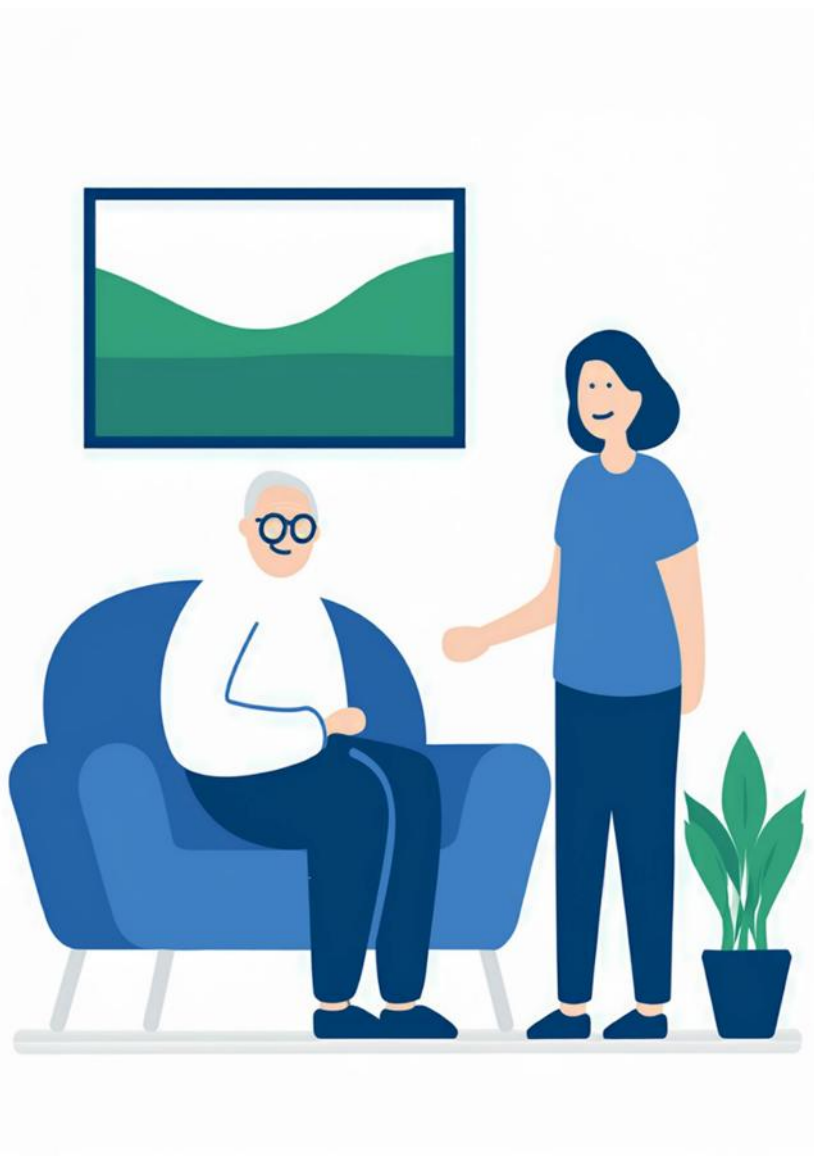

Palveluopas ikääntyneiden omaishoitajille

Euroopan unionin rahoittama –
NextGenerationEU

Sisältö

Mitä on omaishoito?	3
Omaishoitotosopimus	3
Muutos hoidettavan terveydentilassa.....	4
Omaishoitajan vapaa.....	4
Intervallihoido.....	4
Sijaishoito	5
Ikäihmisten päivätoiminta.....	5
Ikääntyneiden perhehoito	6
Palveluseteli.....	6
Omaishoidon palkkio	7
Palkkion maksamisen keskeytyminen	7
Palkkioluokka 1.....	8
Palkkioluokka 2.....	8
Palkkioluokka 3.....	9
Palkkioluokka 4.....	9
Kansaneläkelaitoksen (Kela) myöntämä tuki.....	10
Eläkettä saavan hoitotuki	10
Eläkkeensaajan asumistuki.....	10
Matkakorvaus	10
Verotukselliset edut.....	11
Työhuonevähennys	11
Hoidosta aiheutuneet kustannukset.....	11
Matkakustannukset.....	11
Omaishoitajan terveys.....	12
Terveystarkastus	12
Vertaistuki	12
Muuta tärkeää	13

Mitä on omaishoito?

Omaishoito on hoitoa ja huolenpitoa, jota järjestetään kotiolosuhteissa perheenjäsenen tai muun läheisen avustuksella. Omaishoito on hoitomuoto, joka tukee hoidon tarpeessa olevan henkilön mahdollisuutta asua kotona.

Omaishoidon tuki kattaa sekä hoidettavan palvelut että hoitajan tuen, kuten hoitopalkkion, vapaan ja muut tukitoimet. Tuki on tarveperusteinen sosiaalipalvelu, jonka hyvinvointialue järjestää sille varattujen määrärahojen puitteissa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen omaishoidon tuen myöntämisen edellytykset ovat:

- Hoidettava tarvitsee säännöllistä hoitoa tai muuta huolenpitoa kotona toimintakykynsä heikkenemisen, sairauden tai vamman vuoksi.
- Omaishoito on hoidettavan henkilön pääasiallinen hoitomuoto, jota täydennetään muilla tarvittavilla palveluilla.
- Omaishoitaja antaa hoitoa ja huolenpitoa, joka muuten kuuluisi hyvinvointialueen järjestämisvastuulle.
- Kotona annettava hoito perustuu siihen, että omaishoitosopimuksen tehnyt henkilö on vastuussa hoidettavan hoito- ja palvelukokonaisuudesta.
- Omaishoidon tuki ei ole taloudellinen tukitoimi, vaan kyseessä on palkkio omaishoitajan antamasta hoidosta ja huolenpidosta.

Omaishoitosopimus

Sopimus omaishoidosta tehdään hyvinvointialueen ja omaishoitajan välillä. Omaishoitosopimus on yleensä voimassa toistaiseksi. Jos omaishoitaja irtisanoo sopimuksen, sopimus päättyy seuraavan kalenterikuukauden lopussa. Sopimus päättyy automaattisesti seuraavan kokonaisen kuukauden alusta, kun hoidettavan hoidon tarve lakkaa. Omaishoidon tuki perustuu asiakassuunnitelmaan, joka laaditaan yhdessä omaishoitajan ja hoidettavan kanssa. Asiakassuunnitelma on liitteenä omaishoidon sopimukseen.

Muutos hoidettavan terveydentilassa

Jos hoidon tarpeessa olevan henkilön tila heikkenee niin paljon, että omaishoitaja ei enää pysty hoitamaan häntä kotona, on otettava yhteyttä omaishoidon sosionomiin. Omaishoitoa voidaan tarvittaessa täydentää muilla kotiin annettavilla palveluilla, kuten turvapuhelin tai kotihoidon yökäynnit.

Hakemus paikan saamiseksi ympärivuorokautisessa palveluasumisyksikössä osoitetaan SAS-ryhmälle. Hoitoa tarvitsevan henkilön toimintakyky arvioidaan ja jos hänelle myönnetään paikka ympärivuorokautisessa palveluasumisyksikössä, se tulisi järjestää asiakkaalle kolmen kuukauden kuluessa.

Omaishoitajan vapaa

Lain mukaan omaishoitajalla on oikeus kolmen vuorokauden vapaaseen kuukaudessa niinä kuukausina, jolloin omaishoitaja on sidottu hoitotyöhön keskeytyksettä tai päivittäin. Hyvinvointialue vastaa hoidon tarpeessa olevan henkilön hoidosta läheisen hoitajan lakisääteisen vapaan aikana tarjoamalla intervallihoitoa, sijaishoitoa, päivätoimintaa, kiertävää perhehoitoa tai palveluseteleitä.

Omaishoitaja voi pitää vapaansa kuukausittain tai säästää vuorokausia ja pitää pidemmän vapaan myöhemmin. Vuoden aikana ansaitut vapaavuorokaudet on kuitenkin pidettävä kalenterivuoden aikana. Vapaita ei voi pitää etukäteen. Omaishoitaja vastaa itse kertyneiden vapaiden seurannasta. Lakisääteiset vapaat eivät vaikuta omaishoidon tukimäärään.

Intervallihoito

Intervallihoito annetaan mahdollisuuksien mukaan hoitopaikassa, joka vastaa hoidettavan tarpeita. Nämä lakisääteiset kolme vuorokautta intervallinhoitoa maksavat 12,80 € / vuorokausi (2025).

Esimerkki: Hoidettava on intervallinhoidossa seitsemän päivää. Kolme ensimmäistä vuorokautta ovat 12,80 €/vuorokausi. Loput päivät ovat 41 €/päivä. Kolmannen vuorokauden päättyessä (esim. klo 13) peritään päivämaksu loppupäivästä.

Päivämaksua ei lasketa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain mukaiseen maksukattoon.

Sijaishoito

Omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon ajaksi tarvittava hoito voidaan järjestää sijaishoidon avulla. Sijaishoitajana voi toimia omainen, sukulainen tai muu läheinen henkilö.

Omaishoidon tuen saaja valitsee itse sijaisen, jonka hyvinvointialue hyväksyy. Sijaisen tulee olla vähintään 18-vuotias, ja hänen terveydentilansa ja toimintakykynsä tulee vastata omaishoitajan asettamia vaatimuksia. Sijaispalvelun aikana omaishoitaja on edelleen vastuussa hoidettavan henkilön hoidosta.

Ikäihmisten päivätoiminta

Päivätoiminta on tarkoitettu pääasiassa yli 65-vuotiaille. Päivätoimintaa voidaan tarjota hoidettavalle omaishoidontuen palveluna. Omaishoitaja voi itse päättää käyttää lakisääteistä vapaataan siten, että hoidettava osallistuu ikäihmisten päivätoimintaan. Päivätoimintapäätös tehdään hakemuksen ja hoidettavan palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Päivätoiminnasta peritään omaishoitajan lakissääteisen vapaan ajalta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksukäsikirjassa vahvistettu maksu 3,20 €/kerta.

Esimerkki: Jos hoidettava osallistuu päivätoimintaan 4 päivänä (6 tuntia päivässä), lasketaan se kokonaisen vapaapäivän pituiseksi ($24 \text{ h} / 4 = 6 \text{ h}$).

Ikääntyneiden perhehoito

Kiertävää perhehoitoa voidaan tarjota vaihtoehtona omaishoitajan kolmelle vapaalle vuorokaudelle kuukaudessa. Asiaksmaksu kiertävästä perhehoidosta hoidettavan luona on seuraava:

3,20 € (max 6 h)

6,40 € (6 h – 12 h)

12,80 € (12 h – 24 h)

Maksu ei sisälly maksukattoon.

Toiminta käynnistyy vuonna 2025, ja kiertävän perhehoidon saatavuudessa voi olla vaihtelua hyvinvointialueen sisällä.

Palveluseteli

Omaishoidon tuen palveluseteli on yksi Pohjanmaan hyvinvointialueen käyttämistä keinoista järjestää laissa säädetyt omaishoitajien vapaat ja tilapäishoidon kotona. Palvelusetelin avulla omaishoitaja varmistaa hoidettavan tarvitseman hoidon ja palvelut hoitajan ollessa vapaalla. Omaishoidon palvelusetelin arvo on tuloista riippumaton ja kaikille asiakkaille sama.

Kun omaishoidon sosionomi on hyväksynyt palvelusetelin käytön omaishoitajan vapaapäiville, lähetetään päätös, palveluseteli, luettelo hyväksytyistä palveluyrityksistä ja ohjeet setelin käytöstä.

Palvelusetelin saatuaan asiakas valitsee itse tuottajan listalta ja ottaa tähän yhteyttä. Tuottaja tekee asiakkaan kanssa kirjallisen sopimuksen palvelusta. Asiakkaalla on oikeus vaihtaa vapaapäivien järjestystapaa, asiakas itse tiedottaa asiasta tuottajalle. Palveluseteli lähetetään aina asiakkaalle. Palvelusetelin voimassaoloaika on aina asiakkaan päätöksen mukaan. Palveluseteli on henkilökohtainen, sitä ei voi käyttää muuhun kuin myöntämispäätöksessä määriteltyyn tarkoitukseen.

Lisätietoja palveluseteleistä löytyy ohjeista: Palvelusetelit - Omaishoidon tuen soveltamisohje 2025, Pohjanmaan hyvinvointialue.

Omaishoidon palkkio

Omaishoidon tuki myönnetään harkinnan perusteella, ja tuen määrä arvioidaan hoitotyön vaativuuden perusteella. Palkkion määrittämisessä otetaan huomioon hoidettavan toimintakyky, tarvittavan hoidon määrä sekä hoidon sitovuus ja vaativuus. Lisäksi otetaan huomioon muiden sosiaalipalvelujen ja terveydenhuoltopalvelujen käyttöaste. Omaishoitoa ei myönnetä, jos asiakas asuu yksityisessä tai julkisessa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa.

Lähtökohtaisesti hoidon tulisi olla sitovampaa ja vaativampaa kuin tavanomainen perheenjäsenten välinen huolenpito. Pelkät kotityöt ja asioiden hoitaminen eivät riitä omaishoidon tuen myöntämiseen. Toimintakyvyn arviointiin käytetään muun muassa RAI-indeksiä (työkalu, jolla arvioidaan hoidettavan henkilön avun ja hoidon tarvetta arjessa) ja MMSE-testiä (muistitoimintojen mittaamiseen) sekä muita arviointivälineitä tarpeen mukaan. Toimintakyky arvioidaan sen perusteella, miten henkilö selviytyy päivittäisistä toiminnoista ja kuinka suuri avun tarve on. Näitä toimintoja ovat oman hygienian hoitaminen, pukeutuminen ja riisuutuminen, wc-käynnit, ruokailutilanteet, lääkitys, liikkuminen ja siirtymiset sekä jatkuvan ohjauksen ja valvonnan tarve.

Omaishoidon asiakassuunnitelma päivitetään noin kerran vuodessa tai tarpeen mukaan asiakkaan, lähiomaisen tai terveydenhuollon ammattilaisen pyynnöstä. Omaishoidon sopimuksen jatkaminen edellyttää asiakassuunnitelman päivittämistä. Päivitys tehdään ensisijaisesti hoidettavan kotona, mutta perustelluista syistä päivitys voidaan tehdä myös muussa sovitussa paikassa.

Palkkion maksamisen keskeytyminen

Jos omaishoitaja tai hoidettava joutuu äkillisesti sairaalahoitoon, tuen maksaminen keskeytetään vasta kuukauden kuluttua. Jos sairaalahoito kestää alle kuukauden, se ei vaikuta omaishoitajan palkkioon. Omaishoitajalla on velvollisuus ilmoittaa omaishoidon sosionomille, jos omaishoitaja tai hoidettava joutuu sairaalahoitoon. Virheellisesti maksettu palkkio peritään aina takaisin. Kun hoitaja/hoidettava kotiutuu, palkkion maksaminen jatkuu normaalisti.

Omaishoidon palkkioon ei vaikuta omaishoitajan kuntoutus, alle vuorokauden kestävät vapaat ja lakisääteiset vapaat (enintään 3 vuorokautta/kk).

Palkkioluokka 1

Tämä tukiluokka koskee henkilöitä, jotka tarvitsevat hoitoa, huolenpitoa ja valvontaa päivittäin, mutta selviävät osan ajasta itsenäisesti. Omaishoitajana tehtävä hoitotyö on sitovaa, ja päävastuu hoidosta on omaishoitajalla. Omaishoitaja auttaa hoidon tarpeessa olevaa useissa seuraavista toiminnoista:

- wc-käynnit ja hygienia
- peseytyminen
- pukeutuminen ja riisuutuminen
- aterioiden järjestäminen ja/tai syöminen
- lääkehoidon toteuttaminen
- liikkuminen ja siirtymiset.

Hoitotarve ei välttämättä edellytä, että omaishoitaja ja hoidettava asuvat samassa taloudessa, mutta omaishoitajan tulisi sitoutua päivittäiseen hoitoon ja huolenpitoon. Ilman omaishoitajaa hoidettava tarvitsisi päivittäistä kotihoitoa.

Palkkioluokka 2

Tämä tukiluokka koskee henkilöitä, jotka tarvitsevat hoitoa, huolenpitoa ja valvontaa useita kertoja päivässä ja selviävät itsenäisesti vain lyhyitä hetkiä. Omaishoitajana tehtävä hoitotyö on sitovaa, ja päävastuu hoidosta on omaishoitajalla. Omaishoitaja auttaa hoidettavaa useissa seuraavista toiminnoista:

- wc-käynnit ja hygienia
- peseytyminen
- pukeutuminen ja riisuutuminen
- aterioiden järjestäminen ja/tai syöminen
- lääkehoidon toteuttaminen
- liikkuminen ja siirtymiset.

Palkkioluokka 3

Tähän tukiluokkaan kuuluvat henkilöt tarvitsevat runsaasti henkilökohtaista hoitoa, huolenpitoa ja valvontaa. Omaishoitajana toteutettu hoitotyö on erittäin sitovaa ja vaativaa ympäri vuorokauden. Hoidettavaa ei voida jättää yksin. Hoidettava tarvitsee kokonaisvaltaista apua kaikissa päivittäisissä toimissa:

- wc-käynnit ja hygienia (kastelee sängyn, ei pysty vaihtamaan vaippaa/hoitamaan wc-tarpeitaan)
- peseytyminen
- pukeutuminen ja riisuutuminen
- aterioiden järjestäminen ja/tai syöminen
- lääkehoidon toteuttaminen
- liikkuminen ja siirtymiset.
- tarvitsee säännöllistä avustamista myös yöllä

Palkkioluokka 4

Tällaisissa erityistapauksissa hoidettava tarvitsee jatkuvaa, ympärivuorokautista hoitoa, huolenpitoa ja valvontaa. Hoidettava ei voi olla hetkeäkään yksin. Hoidettavalla on pitkälle edennyt sairaus, joka heikentää toimintakykyä, tai hän on saattohoidossa. Edellytyksenä on, että omaishoitaja joutuu hoitotyön vuoksi olemaan poissa ansiotyöstä eikä saa muuta korvausta ansiotulojen menetyksestä.

Kansaneläkelaitoksen (Kela) myöntämä tuki

Omaishoitajat voivat hakea erilaisia taloudellisia tukia Kansaneläkelaitoksen (Kela) kautta, kuten eläkettä saavan hoitotukea, eläkkeensaajien asumistukea ja matkakorvauksia.

Eläkettä saavan hoitotuki

Hoitotuen tarkoituksena on helpottaa päivittäistä elämää eläkeläisillä, joilla on toimintarajoite tai pitkäaikainen sairaus. Hakemus tehdään Kelaa kautta.

Hoitotukeen voi olla oikeutettu, jos seuraavat ehdot täyttyvät:

- kokoaikaisesti eläkkeellä
- lääkärin toteama vamma tai pitkäaikainen sairaus, joka heikentää toimintakykyä vähintään vuoden ajan
- tarvitsee vamman tai sairauden takia apua, ohjausta tai valvontaa

Eläkkeensaajan asumistuki

Eläkkeensaajat voivat saada asumistukea, joka kattaa jopa 85 % asumiskustannuksista, riippuen tuloista. Tukea voi hakea takautuvasti enintään kuuden kuukauden ajalta. Hakemus tehdään Kelaa kautta.

Matkakorvaus

Hoitoon liittyvät matkakulut voidaan korvata Kela:n määrittelemään vuotuisen enimmäismäärään asti. Jokaisesta matkasta peritään omavastuuosuus.

Verotukselliset edut

Omaishoitajat voivat tehdä tiettyjä verovähennyksiä.

Työhuonevähennys

Jos saat omaishoitajan palkkiota ja asut hoidettavan kanssa samassa taloudessa, voit vähentää asunnossa tekemäsi omaishoitotyön perusteella työhuonevähennyksenä

Jos saat omaishoitajan palkkiota, mutta et asu hoidettavan kanssa samassa taloudessa voit tehdä työhuonevähennyksen, jos teet osapäiväisesti ja jatkuvasti kotonasi omaishoitoon liittyviä muistiinpano-, raportointi- tai muita vastaavia töitä.

Hoidosta aiheutuneet kustannukset

Omaishoitajaliiton jäsenmaksun voit vähentää verotuksessa.

Et voi vähentää hoidettavan hoidosta aiheutuneita kustannuksia, kuten lääkärikäyntejä tai apuvälineitä. Ne ovat hoidettavalle kuuluvia vähennyskelvottomia elantomenoja.

Matkakustannukset

Matkakustannukset, jos et asu hoidettavan kanssa samassa taloudessa:

Voit vähentää hoidettavan luona käynneistä aiheutuneet matkakustannukset verotuksessa asunnon ja varsinaisen työpaikan välisinä matkakuluina.

Voit vähentää hoidettavan asioiden hoitamisesta sinulle aiheutuneet matkakulut muihin ansiotuloihin kuin palkkatuloihin kohdistuvina tulonhankkimismenoina. Tällainen matkakulu on esimerkiksi hoidettavan lääkärikäynneistä aiheutunut matkakulu. Pidä matkoista ajopäiväkirjaa.

Matkakustannukset, jos asut hoidettavan kanssa samassa taloudessa:

Et voi vähentää matkakustannuksia, joita sinulle aiheutuu hoidettavan asioiden hoitamisesta, esimerkiksi hoidettavan lääkärikäynneistä.

Omaishoitajan terveys

Kaikille omaishoitajille yhteistä on huolenpito, halu auttaa ja tukea henkilöä, josta välittää ja josta tuntee vastuuta. Siksi on myös tärkeää, että omaishoitajat huolehtivat omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan.

- Kuuntele ja ota vakavasti merkit, jotka osoittavat, miten jaksat.
- Varaa riittävästi aikaa lepoon ja virkistykseen.
- Käy päivittäin ulkona.
- Anna itsellesi mahdollisuus tehdä joka päivä jotain, mistä pidät.
- Järjestä yhteisiä iloisia hetkiä perheesi ja hoidettavan kanssa.
- Mieti, mitkä ovat elämäsi voimanlähteet, ja hyödynnä niitä.
- Mieti, mitkä ovat arvosi, mikä on sinulle tärkeää ja mikä tuo sinulle tyydytystä.
- Tapaa muita omaishoitajia esimerkiksi vertaistukiryhmässä.
- Älä jää yksin.
- Muista, että olet tärkeä henkilö itsellesi!

Terveystarkastus

Seniorineuvola tarjoaa terveystarkastuksia omaishoitajille. Tarkastusten tarkoituksena on arvioida, ylläpitää ja edistää omaishoitajan hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä sekä ehkäistä ja diagnosoida sairauksia. Tarkastuksissa pyritään havaitsemaan ja puuttumaan ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Samalla omaishoitaja saa tukea terveyttä ja hyvinvointia edistävien valintojen tekemiseen.

Vertaistuki

Vertaistuki tarkoittaa kokemusten jakamista muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Omaishoitajien vertaistukiryhmissä kuunnellaan toisia, tuodaan esiin omia asioita ja etsitään ratkaisuja yhteisiin ongelmiin. Näin voi löytää uusia näkökulmia, oppia toisilta ja saada henkistä tukea. Vertaistukitapaamisia järjestävät erilaiset järjestöt.

Muuta tärkeää

- Ota rohkeasti esille kysymyksiä, jotka mietityttävät sinua.
- Kerro, jos huomaat muutoksia läheisesi käyttäytymisessä tai terveydessä.
- Kuvaile, miten ja millä tavoin autat läheistäsi ja missä tilanteissa tarvitsisit enemmän apua kotona.
- Kerro terveydellisistä rajoitteistasi sekä tarpeistasi ja toiveistasi.
- Kirjoita havainnot ja kysymykset muistilapulle ja ota se mukaan, kun esimerkiksi käyt lääkärissä läheisesi kanssa.
- Omaishoitotosopimus ei anna sinulle oikeutta hoitaa läheisesi muita asioita. Jotta voisit hoitaa esimerkiksi läheisesi taloudellisia asioita, tarvitset esimerkiksi valtakirjan tai sähköisen valtuutuksen.
- Omaishoidontuki on palkkio, joka on verotettavaa tuloa.
- Tarvitset erillisen voimassa olevan verokortin omaishoidon tukea varten.
- Tapaturmavakuutus sisältyy tukeen. Vakuutus kattaa kaikki hoitoon liittyvät asiat. Jos onnettomuus sattuu, ota yhteyttä omaishoidon sosionomiin.
- Omaishoidon tuki voi vaikuttaa myös muihin etuuksiin, joita saat esimerkiksi Kansaneläkelaitokselta (Kela).
- Apuvälinelainausta on tarjolla koko hyvinvointialueella.